

VLASTA PACHEINER KLANDER INDOLOGINJA IN PREVAJALKA

Janž Snoj
Univerza v Ljubljani

1 Življenjepis

Vlasta Pacheiner (por. Klander) se je rodila 5. avgusta 1932 v Ljubljani. Leta 1959 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani diplomirala iz svetovne književnosti in literarne teorije. V študijskem letu 1959/1960 je delala kot bibliotekarka na Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. Leta 1960 je dobila štipendijo za študij v Indiji ter do leta 1962 na univerzi v Varanasiju študirala sanskrit in staroindijsko kulturo in filozofijo. Med letoma 1962 in 1968 je bila zaposlena kot urednica v izobraževalni redakciji TV Ljubljana, med letoma 1968 in 1980 kot bibliotekarka v Narodni in univerzitetni knjižnici, od leta 1980 do upokojitve leta 1996 pa kot strokovna sodelavka na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU. Bila je tudi pogodbeni sodelavka Filozofske fakultete. V študijskem letu 1974/1975 je sodelovala pri seminarju iz staroindijske poetike na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo, od leta 1989 do leta 2001 pa je vodila seminar iz analize staroindijskih literarnih besedil na Oddelku za primerjalno in splošno jezikoslovje ter orientalistiko. Poleg tega je objavila še številne prevode in znanstvene prispevke. Živi in deluje v Ljubljani. Gl. tudi Dolinar 1994, Društvo klasikov 2006, Moder 1985, Šumi 2000.

2 Prevajalsko delo

Vlasta Pacheiner Klander prevaja predvsem iz sanskrta, ob tem pa še iz angleščine in nemščine. S prevajanjem se je začela ukvarjati že kot študentka. Resneje se mu je posvetila na začetku šestdesetih let, ko se je vrnila s študija v Indiji. Njeni prevodi so pozneje izhajali tako v knjižni obliki kot v periodiki, velikokrat pa so bili vključeni tudi v radijske

oddaje. Najpomembnejši del njenega prevajalskega opusa so knjižni prevodi poglavitnih del staroindijske književnosti.

Iz sanskrta je prevedla dramo *Šakuntala* (1966) in pesnitvi *Letni časi* in *Oblak glasnik* (1974), ki jih je napisal osrednji predstavnik klasične sanskrtske književnosti Kalidasa, ter dva daljša odlomka iz velikega staroindijskega epa *Mahabharata*, ki sta izšla v samostojni knjižni izdaji, in sicer *Bhagavadgito – Gospodovo pesem* (1970; predelana in dopolnjena izdaja 1990) in *Zgodbo o Savitri* (2002). Poleg tega je sestavila in prevedla izbor sanskrtske lirike *Kot bilke, kot iskre* (1973) in antologijo vedске poezije *Ko pesem tkem* (2005). Prispevala je tudi velik del prevodov v antološko zasnovanem učbeniku *Razgledi po staroindijski književnosti* (2021).

Iz angleščine je med drugim prevedla roman Agathe Christie *Vegasta hiša* (1963) ter pripovedi Aldousa Huxleya »Tillotsonova pojedina« in Dylana Thomasa »Neke tople sobote«, ki sta izšli v antologiji sodobnih novel *Iskanje izgubljenega človeka* (1965), prek nemščine pa roman *Gora* (1973), ki ga je indijski nobelovec Rabindranath Tagore napisal v bengalščini.

Za svoje dosežke je bila tudi večkrat nagrajena. Leta 2006 je dobila Sovretovo nagrado za prevod antologije *Ko pesem tkem*, leta 2022 medaljo za zasluge Republike Slovenije za prevajalsko in literarnoteoretično delo na področju staroindijske književnosti in leta 2023 najvišje državno odlikovanje Republike Indije za zasluge na področju poučevanja in preučevanja sanskrta in sanskrtske književnosti (World Sanskrit Award), ki ga podeljuje Indijski svet za kulturno sodelovanje. Gl. tudi Dolinar 1994, Društvo klasikov 2006, Filozofska fakulteta 2022, 2023, Moder 1985, ZZV/AV 2006.

3 Avtorsko delo

Vlasta Pacheiner Klander objavlja znanstvena dela s področja indologije, v katerih obravnava staroindijsko književnost, literarno teorijo (še zlasti poetiko in verzologijo), kulturo, filozofijo in religijo ter indijsko-slovenske stike. Napisala je študiji *Staroindijska poetika* (1982) in *Staroindijske verzne oblike* (2001), ki sta izšli v zbirki *Literarni leksikon*, ter monografijo o prvem slovenskem doktorju sanskrta in prevajalcu staroindijske književnosti Karlu Glaserju (2017), skupaj z Luko Repanškom, Tamaro Ditrich, Nino Petek in Lenartom Škofom pa še učbenik *Razgledi po staroindijski književnosti* (2021), ki vključuje prevode in interpretacije najpomembnejših sanskrtskih in praktskih besedil od rgvedske himnike iz 16. stoletja pr. n. št. do Džajadevove pesnitve *Gita-govinda* iz 12. stoletja n. št. Poleg tega je objavila več znanstvenih in poljudnih člankov (npr. »Staroindijska filozofija jezika«, 1983; »Staroindijski pogledi na metaforo«, 1987; »Janez Svetina in Indija«, 2001; »Nebo in zemlja vedskega človeka«, 2006), z Zmagom Šmitkom sestavila bibliografijo »Indija in Slovenci« (1983), ki obsega gradivo do leta 1945, ter prispevala obsežne spremne besede k vsem svojim prevodom iz sanskrta, pa

tudi k nekaterim prevodom indijske književnosti, ki so jih pripravili drugi prevajalci (npr. *Dom in svet* Rabindranatha Tagoreja, 1970; *Reki* Šri Ramakrišne, 1994). Gl. tudi Dolinar 1994, Društvo klasikov 2006.

4 Uredniško delo

Vlasta Pacheiner Klander je uredila izbor *Kot bilke, kot iskre* (1973) in antologijo *Ko pesem tkem* (2005). Ob tem je skupaj s souredniki za tisk pripravila več del psihologa, prevajalca in poznavalca indijske duhovnosti Janeza Svetine, ki so ostala v njegovi zapuščini, ko je leta 1991 padel kot prva civilna žrtev slovenske osamosvojitvene vojne (*Slovenci in prihodnost*, 1992; prevod *Rekov* Šri Ramakrišne, 1994; *Razmišljanja o jogi*, 1996). Gl. tudi Društvo klasikov 2006.

5 Razmišljanja o prevajanju

Vlasta Pacheiner Klander svoje poglede na prevajanje staroindijske književnosti, ki je že zaradi časovne oddaljenosti izredno zahteven prevajalski izziv, med drugim predstavi v zadnjem poglavju študije *Staroindijske verzne oblike*, v katerem analizira prevode v evropske jezike. Prevode staroindijske poezije najprej razdeli v dve skupini, in sicer na prozne oziroma filološke prevode, ki se osredotočajo na vsebinsko ustreznost in ob tem zanemarjajo oblikovne značilnosti izvirnika, ter verzne oziroma metrične prevode, ki poskušajo posredovati vse razsežnosti izvirnika, vendar so lahko zaradi sledenja oblikovnim zahtevam manj vsebinsko natančni. Verzne prevode nato ob navezavi na Jamesa S. Holmesa, enega od utemeljiteljev prevodoslovja kot znanstvene discipline in predstavnika deskriptivne smeri, razporedi še v tri podskupine: imitativni prevodi (tj. prevodi, ki posnemajo oblikovne prvine izvirnika, na primer število kitic, verzov in zlogov ali razvrstitev dolgih in kratkih zlogov), analogni prevodi (tj. prevodi, v katerih staroindijske verzne in kitične oblike nadomeščajo tradicionalne oblike evropske poezije, ki najbolj ustrezajo vsebini izvirnika, kot recimo heksameter ali tercina) in organski prevodi (tj. prevodi, v katerih se ne glede na značilnosti izvirnika pojavljajo nestandardne verzne in kitične oblike, kot je na primer svobodni verz). Med vsemi vprašanji, s katerimi se srečuje prevajalec staroindijske poezije, je temeljno prav vprašanje, katerega od naštetih pristopov bo izbral. Vendar avtorica študije opozarja, da pravih in napačnih odgovorov ni, pri čemer se strinja s stališčem glavnega pobudnika kulturnega obrata v prevodoslovju Andréja Lefevera, ki se odpoveduje vnaprejšnjemu vrednotenju posameznih modelov prevoda in trdi, da lahko prevajalec doseže želeni učinek s katerimkoli od njih.

Poleg tega Vlasta Pacheiner Klander v spremni besedi k antologiji *Ko pesem tkem* komentira tudi svoje lastne prevajalske odločitve. Čeprav načelno ne zavrača nobenega

pristopa, pojasnjuje, da se je sama že na začetku prevajalske poti odločila za verzni prevod, saj je želela pri bralcih okrepiti vtis, da imajo pred sabo poezijo. Ob tem svoje prevode označi kot zmerno imitativne in zmerno analogne. Po eni strani se namreč držijo izvirnika glede števila kitic, verzov in zlogov, po drugi strani pa so dolgi in kratki zlogi v staroindijskih verzih nadomeščeni z naglašeni in nenaglašeni zlogi, ki se menjavajo v skladu z zakonitostmi slovenskega silabotoničnega verza, kar pomeni, da se menjavajo bolj enakomerno kot dolgi in kratki zlogi. Vlasta Pacheiner Klander se s svojimi prevajalskimi rešitvami pridružuje tako drugim slovenskim prevajalcem kot tudi mnogim angleškim, nemškimi in slovanskim posrednikom staroindijske književnosti. Gl. tudi Pacheiner Klander 2001, 2005.

Vlasta Pacheiner Klander je vodilna slovenska indologinja in prevajalka iz sanskrta, ki je kot ena redkih slovenskih poznavalk stare Indije s svojimi prevodi in znanstvenimi prispevki bralcem predstavila mnoga znana in manj znana dela staroindijske književnosti, opravila v več pogledih pionirsko delo na področju slovenske indologije in odločilno vplivala na razvoj indijsko-slovenskih stikov.

Bibliografija

- Dolar, Darko. 1994. »Pacheiner Klander, Vlasta.« V *Enciklopedija Slovenije*, zv. 8, uredil Dušan Voglar, 216. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Društvo klasikov. 2006. »Vlasta Pacheiner Klander: Nebo in zemlja vedskega človeka.« Zadnjič posodobljeno 20. 4. 2006. <http://www.drustvoklasikov.com/si/dejavnosti/predavanja/nebo-in-zemlja-vedskega-cloveka?catId=125>.
- Filozofska fakulteta. 2022. »Vlasta Pacheiner Klander prejela medaljo za zasluge Republike Slovenije.« Zadnjič posodobljeno 16. 9. 2022. <https://www.ff.uni-lj.si/novice/vlasta-pacheiner-klander-prejela-medaljo-za-zasluge-republike-slovenije>.
- Filozofska fakulteta. 2023. »Najvišje državno odlikovanje Republike Indije za Vlasto Pacheiner Klander.« Zadnjič posodobljeno 19. 4. 2023. <https://www.ff.uni-lj.si/novice/najvisje-drzavno-odlikovanje-republike-indije-za-vlasto-pacheiner-klander>.
- Moder, Janko. 1985. »Vlasta Pacheiner Klander.« V *Slovenski leksikon novejšega prevajanja*, uredil Janko Moder, 225. Koper: Lipa.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2001. *Staroindijske verzne oblike*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Pacheiner Klander, Vlasta. 2005. »Vedska kultura in vedsko pesništvo.« V *Ko pesem tkem: antologija vedskih pesmi*, uredila in prevedla Vlasta Pacheiner Klander, 187–238. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Šumi, Jadranka, ur. 2000. »Vlasta Pacheiner Klander.« *Zbornik Filozofske fakultete (1919–1999)*, 414. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

ZZV/AV. 2006. »Sovretovi nagrajenki Vlasta Pacheiner Klander in Jana Unuk.« *STA*, 20. junij 2006. <https://www.sta.si/1062869/sovretovi-nagrajenki-vlasta-pacheiner-klander-in-jana-unuk>.